

Alþingi
Atvinnuveganefnd Alþingis
Austurstræti 8 - 10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 27. febrúar 2018.

Efni:

Tilv. 2018020001

Bændasamtök Íslands fengu send til umsagnar drög að tillögu til þingsályktunar um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir, 52. mál. Frestur til að skila inn umsögn var veittur til 27. febrúar.

Tillagan er efnislega samhljóða tillögum sem áður hafa verið birtar til umsagnar en ekki náð fram að ganga. Bændasamtök Íslands vísa til fyrri umsagna samtakanna annars vegar um tillögu til þingsályktunar um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir, sbr. 414. mál, 146. lögb. 2016-2017, sem var endurflutt óbreytt að efni til sem 48. mál, 147. lögb. 2017 og hins vegar um drög sem unnin voru af fjármála- og efnahagsráðuneytinu um eigendastefnu ríkisins vegna jarða, landa, lóða og auðlinda frá 18. desember 2017. Umsagnirnar fylgja hjálagðar. Bændasamtökin ítreka og leggja áherslu á þau sjónarmið sem þar eru rakin.

Virðingarfyllst

f.h. Bændasamtaka Íslands

Guðrún Vaka Steingrimsdóttir

Fjármála- og efnahagsráðuneytið
Arnarhvoli við Lindargötu
101 REYKJAVÍK

Reykjavík, 18. desember
2017.

Efni: Umsögn um drög að eigendastefnu ríkisins vegna jarða, landa, lóða og auðlinda
Tilv. 2017120001

I

Vísað er til draga að meginþáttum eigendastefnu ríkisins fyrir jarðir, land, lóðir og auðlindir er birt voru á vefsíðu fjármála- og efnahagsráðuneytisins til umsagnar 5. október sl. Athygli Bændasamtaka Íslands á málinu var vakin þann 24. nóvember sl. með tölvubréfi frá Hrafnri Hlynssyni starfsmanni ráðuneytisins og þau jafnframt hvött til að kynna sér drögin og skila athugasemdum. Með vísan til þess gera samtökin eftirfarandi athugasemdir.

II

Bændasamtökin benda á að nú stendur yfir endurskoðun búvörusamninga og skal þeirri vinnu lokið eigi síðar en árið 2019. Nauðsynlegt er að skoða samhengi þessa málaflokks sem drögin snúa að og þeirrar vinnu. Staðan er sú að ríkið stendur frammi fyrir verulegum áskorunum í landbúnaðarmálum, m.a. vegna nýlegs tollasamnings við ESB og mistaka við innleiðingu á matvælalöggjöf ESB (um innflutning á hráu ófrosnu kjöti). Að auki eru markaðsaðstæður með erfiðasta móti nú um stundir, bæði erlendis vegna aðstæðna þar og gengis krónunnar og hérlendis, ekki síst vegna fákeppni á smásölumarkaði. Samanlagt kalla þessar aðstæður á að ný ríkisstjórn taki á málaflöknum með heildstæðum hætti til að fyrirbyggja hrun byggða, búsetu á landsbyggðinni og matvælaframleiðslu.

Bændasamtökin minna á nýlega tillögu til þingsályktunar um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir, 414. mál, 146. lögb. 2016-2017 og 48. mál, 147. lögb. 2017 (tillagan var endurflutt óbreytt að efni til). Markmið tillögunnar var að ríkið marki sér stefnu sem tryggir möguleika fólks til að hefja búskap í ljósi þess að sífellt fleiri jarðir hverfa nú úr ábúð. Það veiki hinar dreifðu byggðir landsins sem eru mikilvægar út frá byggðasjónarmiðum og til að tryggja matvælaframleiðslu og jafnrétti til búsetu. Bændasamtökin skiluðu inn umsögn um tillöguna þann 15. ágúst sl. þar sem þau studdu að hún yrði samþykkt. Aðrir umsagnaraðilar tóku undir markmiðin og mæltu með framgangi hennar.

Einnig skal bent á að í kjölfar undirritunar búvörusamninga í upphafi árs 2016 ákváðu samningsaðilar að skipa starfshóp er myndi fjalla um hvernig treysta mætti innviði og búsetu í sveitum. Var starfshópurinn skipaður 7. júní 2016 og skilaði skýrslu í október sama ár sem ber heitið „Innviðir og búseta í sveitum“. Í 5. kafla skýrslunnar er fjallar um nýliðun og ábúendaskipti á jörðum segir að tryggja þurfi að ríkisjarðir geti staðið undir nútímalandbúnaði og að greitt sé fyrir ábúendaskiptum. Jafnframt þurfi að leggja áherslu á að búseta haldist á jörðum og endurmeta að því leyti stefnu á sviði jarðamála ríkisins.

Það er óumdeilt að mati samtakanna að liðka þarf fyrir nýliðun í stétt bænda og efla búskap í dreifðari byggðum. Það mætti framkvæma með betri nýtingu ríkisjarða til búrekstrar. Um þetta má t.d. vísa til (12.) ályktun Búnaðarþings 2016 um nýtingu jarðeigna ríkisins. Lagt var til að núverandi verklag og reglur um ráðstöfun jarða í eigu ríkis og kirkju yrði endurskoðað með það að markmiði að tryggja búsetu og landbúnað á sem flestum jörðum í þeirra eigu. Lögð var sérstök áhersla á að búsetuþróun í sveitum og styrking byggða yrði höfð til hliðsjónar en jafnframt þurfi skilmálar er varða ábúð að stuðla að áframhaldandi búrekstri.

Bændasamtökin telja drög að eigandastefnu ríkisins vegna jarða, landa, lóða og auðlinda eins og þau liggja fyrir ekki í samræmi við ofangreindar áherslur, markmið og vinnu í þessum málaflokki. Mikilvægt er að mótuð verði sérstaklega eigandastefna ríkisins fyrir bújarðir og ábúðarkerfið í heild sinni með hliðsjón af áðurnefndum sjónarmiðum í samvinnu við sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Þá þarf einnig að liggja fyrir hvaða jarðir það eru sem skal kaupa, sbr. t.d. lög um jarðasjóð nr. 34/1992. Skortir verulega á þá umfjöllun í því sem hér er um rætt. Ástæða er til þess að við mótnun eigandastefnu verði farið betur yfir ástæður þess að jarðasjóður hefur verið rekinn og t.d. hlutverk hans á krepputímum til að koma í veg fyrir byggðaröskun. Þá þarf að skoða hvernig sjóðurinn getur nýst ríkinu sem tæki til að framfylgja byggðastefnu svo sem til þéttingar byggðar á viðkvæmum svæðum.

III

Bændasamtökin gera eftirfarandi athugasemdir við einstaka kafla í drögunum.

1. kafli

Um tölul. 1.1. telja samtökin skorta á að tekið sé tillit til hagsmuna samfélagsins sem viðfangið er staðsett í, m.a. byggðasjónarmiða svo sem nýliðunar, búsetu og möguleika nærliggjandi til framleiðni- eð framleiðsluaukningar. Hafa ber í huga að byggðaleg röskun hefur í för með sér margháttaðan kostnað sem leggst þungt á ríkið, sveitarfélög og einstaklinga. Að sama skapi getur það bætt stöðu þessara aðila fari jarðir aftur í byggð.

2. kafli

Um tölul. 2.1.1. og alla undirliði tölul. 2.3 telja samtökin að þar skorti á að vísað sé til byggðalegra sjónarmið. Í tölul. 2.1.2 er mikilvægt að það komi fram að arðurinn af auðlindinni eigi eftir því sem kostur er að verða eftir í nærsamfélaginu.

Víða er í drögunum vísað til almannahagsmuna, t.d. í lið 2.1 um markmið með eignarhaldi jarða. Bændasamtökin telja skorta á að í lið 2.1 sé minnst á mikilvægi landbúnaðarframleiðslu og þess að landinu sé haldið í byggð. Í liðum 8.5 og 8.7, er vísað til almannahagsmuna um

ráðstöfun og eignarhald en hvergi skilgreint hvað við er átt, þ.e. hvort almannahagsmunir hvíli yfirleitt á byggðastefnu og byggðafestu eða einhverju öðru. Eins og áður segir telja Bændasamtökin ríkisjarðir í ábúð í sveitum gríðarlega mikilvægar til að halda landinu í byggð og koma í veg fyrir að jarðir fari í eyði. Þá verður að telja það almannahagsmuni að það sé ávallt fyrsti kostur sé að reyna að viðhalda byggð og landbúnaðarstarfsemi.

Í tölul. 2.4 er um óraunhæfa einföldum að ræða að mati samtakanna. Ríkið þarf í flestum tilfellum að skilyrða sölu jarða t.d. við að þær verði setnar og einnig að taka tillit til byggðalegra sjónarmiða. Gæta þarf þess að ríki og sveitarfélög skapa þessar svokölluðu markaðsaðstæður að verulegu leyti sjálf með skipulagslegum ákvörðunum, ramma jarða- og ábúðarlaga og stefnu um jarðakaup erlendra ríkisborgara, svo fáein dæmi séu tekin.

7. kafli

Um tölul. 7.4.3 telja samtökin nauðsynlegt að þar sé tekið fram að tekjur af leigu auðlinda, svo sem veiðihlunninda, eigi almennt að verða eftir í nærsamfélaginu. Í tölul 7.6 er farið mjög lauslega með orðalag. Ef ríkið tekur við eign með kvöðum hlýtur það að þurfa að virða þær eins og aðrir aðilar sem taka á sig kvaðir

8. kafli

Þá gera Bændasamtökin alvarlegar athugasemdir við 8. kafla um stöðu ríkisjarða í tengslum við ábúðarkerfið og fyrirhugaðar breytingar á kerfinu og telja hann þurfa gagngera endurskoðun. Þar er m.a. að finna staðhæfingar um að ekki verði séð að kerfið hafi mikið gildi fyrir landbúnaðinn. Samtökin telja ótækt að byggja ákvarðanir um framtíð kerfisins eingöngu á skýrslu Hagfræðistofnunar sem er hlutdræg og byggir á samtölum við ýmsa aðila um reynslu af kerfi sem vitað var að var ekki rekið eins og markmið stóðu til enda sýnir skýrslan að staða kerfisins er í samræmi við sinnuleysi hins opinbera um það undanfarin ár. Þrátt fyrir ítrekaðar ályktanir Búnaðarþings um lagfæringar á kerfinu hefur því lítt eða ekkert verið sinnt. Taka skal fram að hér er ekki um gagnrýni á þá starfsmenn sem önnuðust framkvæmdaatriði að ræða, heldur á stjórnvöld. Kerfið er þrátt fyrir allt gríðarlega mikilvægur þáttur í byggðaþróun og byggðafestu. Kerfið er einnig eins konar neyðarúrræði þegar aðstæður krefjast að ríkið stígi inn í eignarhald, t.d. vegna náttúruhamfara eða annarra aðstæðna sem krefjast afskipta ríkisins að jarðeignum. Vafasamt er að móta framtíðaraðgerðir á þeim grunni sem áætlað er að gera. Vanda þarf til verka í grundvallarbreytingum á kerfinu til að tryggja að það þjóni áfram sínu hlutverki í landbúnaðarframleiðslu. Í lið 8.1.5 er vísað til annarra vænlegra leiða til að koma til móts við þarfir brothættra byggða án þess að aðrar leiðir séu nefndar í þeim efnunum.

Samtökin benda á þá staðreynd að aðgengi að ábúðarjörðum er ómissandi þáttur í nýliðun í landbúnaði. Þá er það jafnframt markmið jarðalaga nr. 81/2004 að stuðla að skipulegri nýtingu lands í samræmi við landkosti, fjölþætt hlutverk landbúnaðar og hagsmuni sveitarfélaga og íbúa þeirra tryggja svo sem kostur er að land sem er vel fallið til búvöruframleiðslu verði varðveitt til slíkra nota, sbr. 1. gr. laganna.

Í kafla 8.2.1 er vikið að áhættu ríkisins vegna ábúðarkerfisins. Bændasamtökin telja óeðlilegt að fjallað sé um áhættu og fjárútlát ríkissjóðs á kostnað byggðafestu og fæðuöryggis í landinu. Varðandi áhættu ríkisins vilja samtökin einnig benda á að áhætta ríkisins er hvorki meiri né minni en annarra landeigenda og því kannski ástæða til að huga að endurskoðun

ábúðar- og jarðalaganna fyrst. Þá endurskoðun þarf að framkvæma með hliðsjón af skipulagsvaldi sveitarfélaga sem ræður miklu um lífvænleika matvælaframleiðslu á hverju svæði.

IV

Að lokum er rétt að minna á að ef litið er til sambærilegs lagaumhverfis nágrannalanda kemur í ljós að Ísland er með frjálsslyndasta lagaumhverfið í samanburðinum. Er því þörf á úttekt sem er framtíðarmiðuð með hagsmuni byggða og matvælaframleiðslu í huga frekar en einhliða áherslu á auðlindarentu.

Virðingarfyllst

f.h. Bændasamtaka Íslands

Guðrún Vaka Steingrimsdóttir

Alþingi
Kristjana Benediktsdóttir
v/Austurvöll
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 15. ágúst 2017.

Efni: Tillaga til þingsályktunar um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir, 414. mál.

Tilv. 2017080005

Bændasamtök Íslands fengu senda tillögu til þingsályktunar um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir þann 15. júní sl. Frestur til að senda inn umsagnir var veittur til og með 15. ágúst.

Bændasamtökin hafa farið yfir efni tillögunnar. Samtökin fagna umræðu um mótun eigendastefnu ríkisins fyrir bújarðir og leggja um leið áherslu á mikilvægi þess að hinar dreifðu byggðir landsins verði styrktar með aðgerðum og stefnumótun til lengri tíma litið. Afar áriðandi sé að hafist verði handa við endurskoðun til að bregðast við miklum breytingum á landnotkun í dreifbýli síðustu ár.

Í áður nefndri tillögu kemur fram að flutningsmenn hennar telji eðlilegt að haft verði samráð við t.d. Bændasamtök Íslands við mótun stefnunnar. Samtökin taka undir það og telja raunar nauðsynlegt slíkt samráð verði tryggt. Að auki vísa samtökin til (12.) ályktunar Búnaðarþings árið 2016 um nýtingu jarðeigna ríkisins. Lagt var til að núverandi verklag og reglur um ráðstöfun jarða í eigu ríkis og kirkju yrði endurskoðað með það að markmiði að tryggja búsetu og landbúnað á sem flestum jörðum í eigu ríkis og kirkju. Lögð var sérstök áhersla á að við endurskoðunina skyldi hafa búsetuþróun í sveitum og styrkingu byggða til hliðsjónar en jafnframt þurfi skilmálar er varða ábúð að stuðla að áframhaldandi búrekstri.

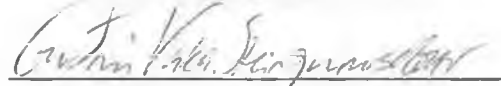
Að lokum skal bent á að í kjölfar undirritunar búvörusamninga í upphafi árs 2016 ákváðu samningsaðilar að skipa starfshóp sem myndi fjalla um hvernig mætti treysta innviði og búsetu í sveitum. Starfshópurinn var skipaður 7. júní 2016 og skilaði í október sama ár skýrslu sem ber heitið „Innviðir og búseta í sveitum“. Í 5. kafla þeirrar skýrslu er fjallað um nýliðun og ábúendaskipti á jörðum. Þar segir m.a. að leggja þurfi áherslu á að búseta haldist á jörðum og að endurmeta þurfi að því leyti stefnu á sviði jarðamála ríkisins.

Tryggja þurfi að ríkisjarðir geti staðið undir nútímalandbúnaði og að greitt sé fyrir ábúendaskiptum. Einnig eru þar lagðar til fleiri leiðir sem ætlað er að stuðla að nýliðun og ábúendaskiptum á jörðum. Bændasamtökin leggja til að við mótun eigendastefnunnar verði sérstaklega litið til þessa sjónarmiðs og annarra leiða sem lagðar eru til í skýrslunni

Með vísan til framangreinds styðja samtökin eindregið að tillagan verði samþykkt.

Virðingarfyllst

f.h. Bændasamtaka Íslands

Guðrún Vaka Steingrimsdóttir